
ANNALIS
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN – POLONIA

VOL. XXI, 1

SECTIO K

2014

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

ВІТАЛІЙ МАКАР

*Позиція офіційної Канади та етнічних організацій
щодо виборчого процесу в Україні*

РЕЗЮМЕ

У даній статті висвітлюється процес моніторингу виборів до Верховної Ради України 28 жовтня 2012 р. з боку канадських урядових кіл, а також представників етнічних організацій, зокрема Конгресу українців Канади, представники якого спостерігали за виборчими баталіями у складі Світового конгресу українців. Від канадської сторони була представлена найбільша у її історії місія за спостереженням виборчого процесу в Україні. Це пов'язано перш за все з тими історичними зв'язками, які поєднують обидві держави, а головню, наявність у Канаді потужної, з точки зору лобізму українських інтересів, етнічної групи. Канада достатньо багато зробила, або ж намагається зробити для утвердження в Україні демократичних цінностей. Попередній, загальний висновок Канадської місії говорить про те, що парламентські вибори 28 жовтня мали порушення, які ставлять під сумнів їх справедливість. Очевидно, що всі спостерігачі чекають на початок роботи Верховної Ради України нового скликання, щоб оцінити можливість подальшої співпраці з українською державою.

Ключові слова: парламентські вибори, канадська місія спостерігачів (CANADEM), етнічні організації, міждержавні відносини, міжнародні організації, проміжні звіти місії спостерігачів

До парламентських виборів в Україні у 2012 році була прикута увага світової спільноти. Достатньо велика кількість держав, міжнародних та громадських організацій уважно відслідковували перебіг подій, пов'язаних із парламентськими перегонами. Жодною мірою не применшуючи значення у моніторинговому

процесі всіх учасників, ми хотіли б звернутися до участі у ньому офіційної та громадської Канади.

Згідно даних Центральної виборчої комісії України, для прикладу, офіційні спостерігачі від ряду іноземних держав були представлені наступним чином: Республіка Польща – 212 осіб, Російська Федерація – 61 особа, Канада – 14 осіб. Загальна ж кількість становила – 519 осіб¹. Але ці показники не враховують представників міжнародних, міждержавних та позадержавних організацій, яких за даними Центральної виборчої комісії було зареєстровано 3278 осіб. За словами Т. Залуцького, керівника адміністрації місії Канади в Україні, іще напередодні парламентських виборів зазначено, що буде присутня найбільша в історії (мається на увазі „канадській” – В.М.) місія незалежних спостерігачів з Канади. Зокрема, 19 жовтня Прем’єр-міністр Канади С. Гарпер, перебуваючи у канадському музеї Цивілізації, який знаходиться у провінції Квебек, анонсував початок роботи місії спостерігачів, з яких 420 – учасники канадської незалежної міжнародної місії спостерігачів (CANADEM), а 80 – представники від ОБСЄ та Парламентської асамблеї ОБСЄ². Головою ж місії спостерігачів від Канади призначено Сенатора Р. Андрейчук, і, що приємно, канадку з українським корінням. Очолюючи Комітет із зовнішніх справ та міжнародної торгівлі Сенату Канади, вона достатньо багато зробила щодо лобювання українських інтересів перед світовою громадськістю.

Чому саме Канада зацікавлена у такому спостереженні та моніторингу?

Тісні українсько-канадські стосунки і, власне, корисна допомога українській державі з боку Канади розпочалася вже після 1 грудня 1991 р., з міжнародним визнанням нашої країни. Спеціальний посланник польського уряду в Києві Є. Козакевич першим 2 грудня 1991 р. офіційно повідомив Міністерство закордонних справ України про визнання України Республікою Польща. Другою державою, котра визнала незалежність України того ж дня, була Канада. Це, з огляду на географічне положення північноамериканського партнера, було вкрай важливим для молодішої Української держави. Як зазначив А. Зленко, на день проголошення незалежності України міністр закордонних справ: „Хвилюючим святом для Міністерства закордонних справ було визнання України Канадою – першою з Сімки найрозвиненіших країн Заходу. Прем’єр-міністр Канади Брайан Малруні та Держсекретар із закордонних справ Барбара Макдугал жартували, що особливо уважно стежили за розвитком подій в нашій країні, щоб першими у світі встигти визнати Незалежність нашої країни. І не випадково вже у вересні 91-го ми підписали Декларацію про відносини між Україною та Канадою – документ, що суттєво вплинув на думку інших західних політиків і дипломатів” [Зленко 2006: 11]³.

¹ Відомості про офіційних спостерігачів від іноземних держав, www.cvk.gov.ua/vnd2012/

² Prime Minister of Canada Press Office, media release. Gatineau, Quebec – October 19, 2012.

³ Зленко А. 2006 „Як усе починалось”. Спогади экс-міністра закордонних справ України А. Зленка „Політика і час”, #9, с. 11.

Підґрунтя дружніх взаємин між Україною та Канадою було закладено іще за часів появи перших українських переселенців наприкінці XIX ст. Впродовж довгого проміжку часу українські іммігранти, що знайшли нову Батьківщину на канадських просторах, поруч з іншими етнічними групами зробили свій значний внесок в побудову однієї з найуспішніших демократій світу. Згідно даних останнього проміжного перепису населення, котрий відбувся 2006 р. (загальні переписи проводяться раз на 10 років і такий відбувся минулого року, але результати іще невідомі) представників української етнічної групи нараховується 1209 тис. осіб, причому більша частина з них, а це 908 тис. зараховує себе до поліетнічного походження. Фактично, канадські українці присутні у всіх провінціях та територіях країни. За кількістю українське населення Канади розміщене наступним чином: провінція Онтаріо – 336 тис., провінція Альберта – 332 тис., провінція Британська Колумбія – 197 тис., провінція Манітоба – 167 тис., провінція Саскачеван – 129 тис.⁴ І не випадково, Канада стала першою західною країною, що підтримала споконвічне прагнення українського народу до створення своєї власної держави. Дипломатичні відносини між обома державами були встановлені 27 січня 1992 р. З квітня 1992 р. функціонує Посольство Канади в Україні, а з листопада того ж року – Посольство України в Канаді. В березні 1993 р. було відкрите Генеральне консульство України в Торонто, що в провінції Онтаріо.

Незважаючи на заокеанське місцезнаходження, налагодження дійових відносин з Канадою є вельми важливим для України. В цьому плані головним достоїнством Канади виступають не тільки її економічні можливості. Скоріше всього, функціонування канадського господарчого механізму достатньо чітко окреслено регіоном Північної Америки, куди країна інтегрується на основі угод НАФТА. Зате, специфічно сильними сторонами Канади (з точки зору важливості відносин з нею) є наявність досить чисельної української громади та активність у діяльності міжнародних організацій щодо програм допомоги країнам Центральної та Східної Європи.

Недарма, посол Канади в Україні у 90-х рр. Д. Фрейзер, і до речі один із офіційних спостерігачів за теперішніми парламентськими виборами в Україні та Голова місії спостерігачів від Світового конгресу українців, зауважив, викладаючи позицію канадського уряду, що Канада підтримує Україну на її шляху політичних та економічних реформ, і робить це, враховуючи наступні основні чинники:

- По-перше, канадці відчувають себе частиною європейської цивілізації і для них є досить важливим, які події відбуваються у Європі;
- По-друге, оскільки Канада являється однією з країн засновників НАТО та активним членом ОБСЄ, то для неї вкрай необхідним є стабільна ситуація в центральноевропейському регіоні;

⁴ 2006 Census: Portrait of the Canadian Population in 2006: Highlights, <http://www.12.statcan.ca/>

- По-третє, оскільки Канада нараховує окрім інших національностей значну кількість українців, то вона інстинктивно солідарна із утвердженням Української держави⁵.

У деклараціях, підписаних міністрами закордонних справ Канади та України у 1994 та 2001 рр., відносини між державами були закріплені Деклараціями про стратегічне партнерство. У вересні 2009 р. між обома країнами було укладено Дорожню карту українсько-канадських відносин, у якій визначалися пріоритети міждержавних стосунків. Зокрема, було наголошено, що «Україна та Канада вітають міцні та динамічні взаємини між їхніми народами, які ґрунтуються на особливих історичних та культурних зв'язках, збагачених та скріплених наявністю у Канаді понад мільйонної громади канадців українського походження»⁶. Серед напрямків співробітництва зазначалися наступні: політичний діалог; євроатлантична безпека; співробітництво у сфері безпеки; співробітництво в оборонній сфері; співробітництво в економічній, торговельній та енергетичній сферах; міжособистісні контакти та культурні обміни.

Заслуговує на увагу і програма технічної співпраці Канади з Україною, яка почала діяти на початку 90-х рр. під керівництвом канадського Агентства міжнародного розвитку (CIDA). Протягом перебування канадської делегації на чолі із Прем'єр-міністром в Україні у жовтні 2010 р. було вирішено, що Канада виділить більш ніж 36 млн. дол. на підтримку шести проектів, котрі відповідають пріоритетам розвитку нашої держави⁷. Дані проекти носять більш прикладний характер. Але, хотілося б навести приклад проектів, реалізація яких завершилася у 2009-2010 рр.:

- Програма розробки та впровадження державної політики. Проект мав би покращити потенціал державної політики України на шляху до збалансованих відносин між Канадою та Україною;
- Реформування державної служби України. Цей проект підтримуватиме зусилля України у розробці підзвітної та прозорої державної служби, яка відповідає європейським нормам;
- Розбудова спроможності до аналізу соціально-економічних результатів і потенціалу в Україні. Даний проект створений для зміцнення здатності уряду розробляти, здійснювати моніторинг та розповсюджувати інформацію про ключові показники соціально-економічної діяльності;
- Сприяння глобальній інтеграції України. Програмою передбачається підвищити ефективність роботи українських дипломатичних представництв закордоном;

⁵ 1998. День. 24 листопада.

⁶ Канада та Україна: двосторонні стосунки www.canadainternational.gc.ca/ukraine/

⁷ Канадська допомога в Україні www.canadainternational.gc.ca/ukraine/highlights-faits/

- Подолання корупції. Ціль проекту полягає у сприянні урядові щодо зміцнення правової норми для приборкання та контролю над корупцією в секторі державної служби та покращення довіри громадськості до влади;
- Розбудова демократії. Проект спрямований на стимулювання більшого розуміння та тривалу прихильність до цінностей демократичного управління, правових норм та громадянського суспільства.
- Аспект безпеки людини ОБСЄ. Ця програма надаватиме підтримку програмі Організації з безпеки та співробітництва в Європі щодо проблеми безпеки людини.

Важливість даних проектів не викликає сумніву. Канада, як держава-донор, хотіла би спостерігати певний позитивний результат.

Крім міждержавних стосунків, а також канадського офіційного моніторингу парламентських виборів в Україні, важливого значення в українсько-канадських стосунках набувають організації канадських українців, котрі відігравали і продовжують відігравати визначальну роль в інтеграційних процесах української етнічної групи Канади. Саме вони були тим каталізатором, котрий спричинився до певного збереження національної свідомості та представлення суспільних інтересів. Також суттєвим елементом діяльності українських етнічних організацій було і залишається відстоювання інтересів своєї материкової Батьківщини, України. Провідну роль у розвитку міждержавних стосунків відіграє Конгрес українців Канади (КУК), до якого входить значна кількість етнічних організацій українців Канади. Саме ця організація виступає від імені переважної більшості українців країни, представляючи їхні інтереси у державних установах і засобах масової інформації.

Зауважимо, що КУК у складі Світового конгресу українців (СКУ) теж направив спостерігачів за виборами в Україні. За даними пресового повідомлення, яке було оприлюднене 19 жовтня 2012 р. „СКУ направляє 300 міжнародних спостерігачів для моніторингу парламентських перегонів, причому представники місії окрім території самої України будуть також перебувати в українських посольствах і консульствах усього світу”⁸. За сприяння саме КУКу бажаючі могли взяти участь у Круглому столі та обговоренні результатів екзит-полів 28 жовтня в Українському національному домі у Торонто.

Очевидно, що представники як офіційної Канади, так і члени Конгресу українців Канади на чолі із П. Гродом, були занепокоєні результатами проміжних звітів напередодні парламентських виборів. На початку жовтня у відповідь на оприлюднення спостерігачів „Канадська місія – Вибори в Україні 2012” міністр закордонних справ Д. Баїрд та міністр міжнародного співробітництва Д. Фантіно виступили із заявою, де окреслили питання поточної кампанії,

---

⁸ СКУ розгортає місію зі спостереження за виборами в Україні, www.ukrainianworldcongress.org/

включаючи обмеження свободи слова, процедурні невідповідності, приклади підкупу виборців та неправомірний тиск на кандидатів та членів виборчих комісій. Згідно другого проміжного звіту спостерігачів, котрий був представлений 16 жовтня, „Парламентським виборам в Україні, які відбудуться 28 жовтня, передуює передвиборчий період, характерними ознаками якого стали масштабний підкуп голосів, використання адміністративного ресурсу, процедурні порушення та занепокоєність стосовно неналежного процесу розгляду виборчих спорів, повідомлень про підкуп виборців у багатьох регіонах та використання дезінформації”⁹.

28 жовтня 2012 р. парламентські вибори в Україні відбулися. Думки спостерігачів від різних держав та міжнародних структур розділилися. Це трапляється не вперше. Такі речі існували і в попередні роки. Але, виходячи із тематики даної статті, нас більш за все цікавить позиція як офіційної, так і громадської Канади.

На початку листопада канадська місія спостерігачів заявила про серйозні порушення під час підрахунку голосів по мажоритарним дільницям, що викликало сумніви щодо достовірності результатів на окремих виборчих округах. До речі, після тривалого підрахунку, ЦВК оголосила про неможливість встановити результати виборів в межах одномандатних виборчих округів по п'яти дільницях, а саме: м. Київ – 1; Київська обл. – 1; Миколаївська обл. – 1; Черкаська обл. – 2¹⁰. Отже, Місія зазначила про приклади, коли процес підрахунку голосів характеризується як „непрозорий та хаотичний, а також із випадками виявлення незаповнених форм протоколів з підписами членів комісій”¹¹.

Загалом же, згідно попереднього звіту канадських спостерігачів, під час виборчої кампанії були допущені певні порушення, які ставлять під сумнів справедливість виборів у цілому. Зокрема, ними були зазначені фактори, згідно яких українські парламентські вибори не відповідали міжнародним стандартам. До них можна віднести наступні:

- Ув'язнення провідних опозиційних лідерів та потенційних учасників виборчих перегонів, зокрема, Юлії Тимошенко та Юрія Луценко;
- Структурні переваги на користь правлячої партії;
- Використання адміністративного ресурсу на користь однієї партії;
- Нерівний доступ партій та кандидатів до представництва в окружних та дільничних виборчих комісіях;
- Недостатньо визначені вимоги щодо фінансової звітності, щоб дозволити виборцям та громадянському суспільству відстежувати грошові потоки, залучені до проведення виборчої кампанії;

⁹ *Mission Canada документує різноманітні відхилення та порушення під час передвиборчого періоду*, www.canademissions.ca/ukraine/

¹⁰ *Центральна виборча комісія. Вибори народних депутатів 2012*, www.cvk.gov.ua/pls/vnd2012/

¹¹ *Місія Канади заявляє про серйозні порушення на виборах в Україні*, www.lb.ua/news/2012/

- Неспроможність притягнення до відповідальності порушників виборчого законодавства¹².

Опираючись на відомості спостерігачів та виголошуючи позицію уряду Канади вже попередньо згадувані міністр закордонних справ Д. Баїрд та міністр міжнародної співпраці Д. Фантіно 11 листопада 2012 р. виголосили заяву наступного змісту: „Канада засмучена браком відкритості, прозорості та своєчасності, яким характеризувався підрахунок голосів. На жаль, це лише останнє із серії порушень, якими характеризувалася кампанія в цілому, і воно підтверджує звіти про те, що парламентські вибори в Україні не відповідали демократичним стандартам, на які мають право українці. Канада закликає виборчі органи та усіх партійних лідерів поважати волевиявлення мільйонів українців, які намагалися скористатися своїми демократичними правами і бути почутими, незалежно від обраної ними партії. Канада буде продовжувати уважно стежити за розвитком подій в Україні”¹³.

Не були осторонь і представники КУКу, які у складі Світового конгресу українців теж активно моніторили виборчий процес. Причому, для них особливо неприємними були факти фальсифікацій, оскільки, вони завжди лобювали та відстоювали українські національні інтереси. Під час прес-конференції, яка відбулася 29 жовтня в інформаційному агентстві УНІАН представники від СКУ виголосили заяву, в якій зазначили, що парламентські вибори в Україні не відповідали численним міжнародним стандартам для проведення демократичних виборів.

Таким чином, до парламентських виборів в Україні у жовтні 2012 р. була прикута увага світової спільноти. Не стояла осторонь і Канада, надіславши чисельну місію спостерігачів за парламентськими перегонами. Активну участь у моніторингу взяли і представники Конгресу українців Канади, як частина міжнародної місії СКУ. На жаль, сподівання на справедливі та демократичні вибори не виправдалися, про що і було вказано у висновках зарубіжних спостерігачів. Україна, таким чином, опинилася у певній ізоляції до демократично розвинутих держав, де, перш за все поважають верховенство права. Чи буде мати діалог українська держава із зарубіжним світом, залежатиме в деякій мірі і від того яким чином та на яких засадах розпочне свою роботу Верховна Рада нового скликання.

БІБЛІОГРАФІЯ

Відомості про офіційних спостерігачів від іноземних держав, www.cvk.gov.ua/vnd2012/ Prime Minister of Canada Press Office, media release. Gatineau, Quebec – October 19, 2012.

¹² *Mission Canada – Ukraine Elections 2012, www.canademissions.ca/ukraine/*

¹³ *Канада закликає українську владу поважати волевиявлення виборців, www.canadainternational.gc.ca/ukraine/highlights-faits/*

- Зленко А. 2006. „Як усе починалось”. Спогади экс-міністра закордонних справ України А. Зленка // Політика і час. № 9, с. 11.
- 2006 Census: Portrait of the Canadian Population in 2006: Highlights, <http://www.12.statcan.ca/1998>, День, 24 листопада.
- Канада та Україна: двосторонні стосунки, www.canadainternational.gc.ca/ukraine/
- Канадська допомога в Україні, www.canadainternational.gc.ca/ukraine/highlights-faits/
- СКУ розгортає місію зі спостереження за виборами в Україні, www.ukrainianworldcongress.org/
- Mission Canada документує різноманітні відхилення та порушення під час передвиборчого періоду, www.canademmissions.ca/ukraine/
- Центральна виборча комісія. Вибори народних депутатів 2012, www.cvk.gov.ua/pls/vnd2012/
- Місія Канади заявляє про серйозні порушення на виборах в Україні, www.lb.ua/news/2012/
- Mission Canada – Ukraine Elections 2012, www.canademmissions.ca/ukraine/

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРА

Віталій Макар, директор Центру Канадських Студій імені Рамона Гнатишина, кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.